

pirmajiem soļiem tēmas izpētē Baltijas valstīs iepazīstināja Lisi Laineste (Igaunija) un Ilze Boldāne-Zeļenkova (Latvija). Arī Igaunijas un Latvijas lielākās pilsētas bija cittautu “karavānu” viesizrāžu vietas. Pirmās zināmās liecības attiecas uz 1834. gadā Rīgā notikušu izrādi. Arī turpmāk – 19. gs. otrajā pusē, 20. gs. sākumā – Rīgas Ķeizardārzā, Putnu pļavā un mūsdienu Arkādijas parka teritorijā – Rīgas iedzīvotājus un pilsētas viesus ar savu kultūru iepazīstināja ašanti, singāļi un tamili, kā arī Dahomejas amazones u.c. Te viesojusies arī Džūlija Pastrana. Vēsturniece Dominika Čarņecka (*Dominika Czarnecka*, Polija) savā priekšlasījumā pievērsās tēmai par viedokļa konstruēšanu attiecībā uz citādo, par piemēru ņemot publikajā telpā pausto sabiedrības attieksmi pret etnogrāfiskajām izstādēm Varšavā un Lodzā. Ištvan Santa (*Istvan Santha*, Ungārija) ziņojumā “Austrumnieciskas cilmes asistentu gadījumi Rietumos” īpaši uzsvēra šo asistentu zināšanas par rietumeiropiešiem citādajām tautām, pielīdzinot viņus etnogrāfiem. Ojungerela Tangada (*Oyungerel Tangad*, Polija) vērtēja attieksmi pret citādo caur 20. gs. sākuma Sanktpēterburgas sabiedrības reakciju uz pilsētā esošo budistu templi. Konferences darbu noslēdza Evas Manikovskas (*Ewa Manikowska*, Polija) ziņojums par multietniskās kultūras ainavas inscenējumiem Austrijas impērijas nomalēs.

Noslēgumā zinātnieki pateicās organizatoriem par lieliski noorganizēto konferenci, kurā īpaši bija padomāts par diskusijām atvēlēto laiku. Nākamā šai tēmai veltītā konference notiks 2018. gadā, iespējams, Budapeštā. Cerēsim, ka gada laikā uzkrātais (līdz šim pilnīgi nezināmais) materiāls par etnogrāfiskajiem un “friku šoviem” Centrālajā un Austrumeiropā būs gan iemesls auglīgām diskusijām konferencē, gan būtisks piensums nacionālajām historiogrāfijām.

Ilze Boldāne-Zeļenkova

36. STARPTAUTISKĀ KRĀSU PĒTNIEKU KONFERENCE LONDONĀ

Jau trīsdesmit sesto gadu pēc kārtas oktobra pēdējā nedēļā norisa starptautiska, starpdisciplināra krāsu pētnieku konference “*Dyes in History and Archaeology*” (Krāsas vēsturē un arheoloģijā). Šoreiz tā notika no 2017. gada 25. līdz 28. oktobrim un tās mājvieta bija Londonā (Liel-

britānija), Hemptonkortas pilī, Karaliskās rokdarbu skolas telpās. Šo zinātnisko forumu organizē Starptautiskā krāsu pētnieku un krāsotāju biedrība, kura izdod arī tāda paša nosaukuma zinātnisku žurnālu: *Dyes in History and Archaeology* (Londona, Archetype Publication).

Anete Karlson pie konferences informatīvā stenda.
Londona, Hemptonkorta, 2017. gada 26. oktobris

Konference vistiešākajā veidā bija starpdisciplināra, jo tajā piedalījās gan dabaszinātni (ķīmiķi, biologi u.tml.), gan sociālo un humanitāro jomu (etnologi, arheologi, kultūrvēsturnieki, mākslas vēsturnieki u.c.) pārstāvji. Arī ģeogrāfiski dalībnieku pārstāvniecība bija ļoti plaša. Konferencē ar referātiem (gan priekšlasījumiem, gan stenda referātiem)

Referenti atbildot uz jautājumiem. No kreisās: Anete Karlsonē (Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts), Vincents Daniels (Britu muzeja Zinātniskās izpētes nodaļa), Monika Ganečko (Varšavas Universitātes Ķīmijas fakultāte) un sekcijas vadītāja un arī visas konferences orgkomitejas vadītāja Sjūzana Keja-Viljamsa (Karaliskā rokdarbu skola, Londona, Hemptonkorta)

pedalijās pētnieki no 21 valsts: Austrijas, ASV, Čehijas, Dānijas, Francijas, Itālijas, Izraēlas, Japānas, Korejas, Ķīnas, Latvijas, Lielbritānijas, Nīderlandes, Polijas, Portugāles, Rumānijas, Šveices, Turcijas, Ungārijas, Vācijas un Zviedrijas. Bija pārstāvētas 23 universitātes, to skaitā Latvijas Universitāte, 12 muzeji, seši zinātniskie institūti, divas zinātņu akadēmijas, kultūras mantojuma nacionālie centri, divi arhīvi, universitāšu apvienība un vēl citas pētnieciskās iestādes. Kopumā bija pārstāvētas 58 zinātniski pētnieciskās iestādes. Daudzi referāti bija kolektīva darba rezultāts, kurā bija iesaistītas daudznozaru, dažkārt arī starpvalstu, darba grupas.

Visus šos ļoti dažādo zinātnisko organizāciju un valstu pārstāvjus apvienoja interese par krāsu pētniecību ļoti plašā spektrā – sākot ar arheoloģisko izrakumu materiālu un etnogrāfisko, arī dažādu vēsturisko periodu, tekstiliju analīzēm līdz arhīvu dokumentiem, seniem rok rakstiem un mākslinieku paletēm, mutvārdu un rakstītajām liecībām

par krāsām un krāsošanu, kā arī jaunākajiem ķīmiķu atklājumiem par tekstilijās un dabas objektos esošo pigmentu analīzes iespējām u.tml. Vairums pētnieku bija pievērsušies dabas krāsvielu pētniecībai, bet uzmanība tika veltīta arī agrīnajām sintētiskajām (anilīns) krāsvielām un krāsu rūpniecības vēsturei.

Konference sniedza bagātīgu informāciju, kā mūsdienās ar modernām tehnoloģijām starptautisku projektu ietvaros tiek veiktas krāsu pigmentu analīzes un to rezultāti veiksmīgi tiek izmantoti dažādu kultūrvēsturisku jautājumu skaidrošanai. Pigmenti, līdzīgi kā arheoloģiskajos izrakumos atrastās senlietas, tiek izmantoti datējuma precizēšanai. Pētnieki strādā pie aizvien mazāk destruktīvu vai pat pilnībā nedestruktīvu metožu izveides tekstiliju krāsu pigmentu un to izcelsmes avota noteikšanai. Pigmentu analīzes palīdz noteikt senāk lietotās dabiskās krāsvielas un ar to izplatību saistītos kultūru sakarus un tirdzniecības ceļus.

Līdz šim galvenā pētnieku uzmanība ir bijusi pievērsta ekonomiski un tirdznieciski nozīmīgo dabas krāsvielu un tajos esošo pigmentu pētniecībai. Tās ir tādas vēsturiski plaši lietotas augu un dzīvnieku izcelsmes krāsvielas kā rubija *Rubia tinctorum* L., brazīlškoks *Paubrasilia echinata* (Lam.) E. Gagnon, H. C. Lima & G. P. Lewis, košenīles bruņutis *Dactylopius coccus* Costa, krāsu mēle *Isatis tinctoria* L., indigofera *Indigofera tinctoria* L., rezēda *Reseda luteola* L. u.c. Salīdzinoši mazāk ir pētīts dabas krāsvielu lietojums kā tradicionālā prasme un ar to saistītie lokālie augu un dzīvnieku valsts resursi. Tomēr tieši šī joma ir aktuāla daudzu etnogrāfisko tekstiliju un tautas mākslas pētniecībā.

Konferencē kā vienīgā pārstāve no Latvijas piedalījās LU Latvijas vēstures institūta vadošā pētniece Anete Karlsonē. Viņas referāts “*The tradition of using natural dyes in Latvia*” (Dabas krāsvielu lietojuma tradīcija Latvijā) raisīja citu krāsu pētnieku interesi, kas izpaudās gan uzdotajos jautājumos pēc referāta nolasišanas, gan diskusijās kafijas pauzes laikā. Viņas interesēja gan etnogrāfisko un folkloras avotu izmantojums krāsaugu lietojuma tradīcijas izpētē, gan mūsdienu Latvijas rokdarbnieku interese par šo tradicionālo prasmi. A. Karlsones dalība konferencē tika īstenota LU projekta “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” ietvaros un bija iespējama, pateicoties Latvijas Universitātes un Valsts kultūrkapitāla fonda piešķirtajam finansējumam.

Anete Karlsonē